

Україна належить до країн із значними обсягами виробництва зерна. Хоч вона і виробляє зерна значно менше, ніж найбільші виробники у світі (Китай, США, Індія, Росія). Зернопродуктовий підкомплекс є важливою складовою економіки України, його розвиток великою мірою визначає рівень забезпечення населення достатньою кількістю вітчизняних продуктів харчування та соціально-економічну ситуацію в країні. [3]

Особливе і виняткове місце серед галузей рослинництва займає зернове виробництво, яке складає основу рослинництва і всього сільськогосподарського виробництва. Розглянемо виробництво зерна в Україні в останні роки.

Дослідження показують, що валові збори зернових за 1990-2008 роки були нестабільними. Їхня динаміка залежить переважно від сприятливих і несприятливих погодних умов, що видно із валових зборів зерна: 1990 рік - 51,0 млн.т., 2000 - 24,5 млн. т., 2007-29,3 млн. т., 2008-53,29 млн.т. Про суттєвий вплив кліматичних умов свідчить навіть той факт, що у 2007 році валовий збір зернових становив 29,3 млн. т. і хоча за останні роки ніяких особливих технологічних змін не відбулося, а в наступному році - 2008 р. зерна одержали 53,29 млн. т, або в 1,8 рази більше ніж у 2007 році.[2]

Практично на рівень 1990 року по виробництву зернових культур вдалося вийти лише у 2008 році, тобто після 18 років ринкових перетворень, та й то за оцінками фахівців, суттєвими факторами формування отриманого результату у 2008 році були сприятливі погодні умови (майже у всіх основних зернових) регіонах України, та значно підвищена (суттєвий мотиваційний чинник для товаровиробників) 2007 маркетинговому році ціна на зернові культури, яка сформувалася через низький врожай того року спричинений небувалою посухою.[2]

Основними постачальниками зерна на внутрішній ринок залишатимуться крупні сільськогосподарські підприємства, частка яких складає 85% його виробництва. Найбільш значні товарні ресурси зерна постачають в Одеській, Вінницькій, Дніпропетровській, Полтавській Херсонській, Черкаській областях.

В експорті до 75% займає пшениця. Вона вивозиться переважно морським транспортом в країни Азії (36%), з них в Ізраїль і Корею - біля 30%. Біля третини зерна відвантажується в європейські країни: Англію, Угорщину, Швейцарію, Польщу, стільки ж закуповують країни південноамериканського континенту. До країн колишнього СРСР (в основному Білорусь, Грузія, Туркменістан та Росія) експортується близько 4% пшениці. [2]

На сучасному етапі розвитку вітчизняного аграрного ринку позитивна, негативна чи нейтральна позиція підприємства визначається, передусім, його місцем в структурі каналу розподілу продукції.

Зокрема на зерновому ринку структура каналів розподілу включає посередників трьох рівнів: посередники першого рівня виконують певний перелік логістичних та збутових послуг на досить невідповідних для первинних товаровиробників умовах; другий рівень учасників каналів розподілу складають крупні посередники, що обслуговують внутрішній ринок та виконують масштабні закупки для експортерів; третій рівень складають підприємства-експортери, підприємства держрезерву зерна та крупні переробні підприємства.[3]

Впровадження такого механізму побудови збутової діяльності підприємства потребує послідовного виконання декількох етапів організаційно-управлінського втручання в виробничо-комерційну діяльність підприємства, пов'язаних з виконанням відповідних зрушень в комерційній діяльності, організації управління бізнесом підприємства, створенням умов для своєчасного та адекватного реагування на зміни в ринковому середовищі підприємства, напрацюванням відповідних контактів з майбутніми контрагентами та розвитком існуючих контактів з представниками цільової аудиторії споживачів та постачальниками продукції.[3]

Висновки. Таким чином, основними шляхами забезпечення ефективного формування та реалізації маркетингової політики підприємства зернового підкомплексу є: пошук оптимальної структури продажів продукції підприємства; налагодження зв'язків з учасниками каналів розподілу товарів більш високих рівнів; опрацювання схем прямого маркетингу продукції; вирішення проблеми зберігання товарних партій сільськогосподарської продукції з метою використання сезонних коливань ціни на неї; залучення прогресивних інструментів обслуговування каналів руху товарів.[3]

Література

1. Бойко О.С. Зерновий підкомплекс: стан, проблеми та зв'язок з ринком продовольства/ Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету-2009. -№17.-С.89-91.
2. Галат Л.М., Білошкурченко Л.Д. Деякі тенденції розвитку зерновиробництва в Україні / Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету-2009. -№17.-С.38-42.
3. Іващенко О.В. Позиція товаровиробників на зерновому ринку/ Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету-2009.-№17.-С.38-42.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Мала І.

Науковий керівник: Амонс С.Е., к.с.-г. наук, доцент

Проаналізовано стан виробництва зернових культур в Україні. Обґрунтовано сутність економічних відносин в процесі виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами. Визначено фактори впливу на економічні показники виробництва зерна в державі.

Ключові слова: зерно, виробництво, урожайність, зернова галузь, аграрний ринок, економічна ефективність,

Вступ. Виробництво зерна є важливою складовою аграрної економіки, її головним чинником подальшого розвитку в ринкових умовах та інтеграційних процесів на етапі входження України у світовий економічний простір. Об'єктивна необхідність розвитку виробництва і формування ринку зерна зумовлена цілим комплексом причин. По-перше, зерно є найважливішим продуктом, що визначає міжгалузеві пропорції не тільки в агропромисловому виробництві, але й в економіці країни в цілому. Хліб є одним з основних продуктів харчування. На продукти переробки зерна припадає до 40% загальної калорійності харчового раціону населення. По-друге, виробництво зерна є найважливішим джерелом доходів переважної більшості сільськогосподарських підприємств. По-третє, зерно складає значну частину кормових ресурсів тваринництва і є сировиною для харчової та переробної промисловості.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проте на сьогодні сільськогосподарські підприємства України знаходяться в скрутному фінансово-економічному стані. Залишається у занепаді значна частка їх виробничо-технічної бази. Відсутня ефективна ринкова система збуту зернової продукції, незадовільним залишається рівень державного регулювання розвитку виробництва та збуту продукції сільськогосподарських підприємств.

Питанням ефективного розвитку виробництва зерна присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Найбільший вклад у розв'язання зазначеної проблеми внесли: В.І.Бойко, В.Р.Боев, П.П.Борщевський, М.Г.Лобас, І.І.Лукинов, П.М.Макаренко, Л.Ю. Мельник, З.П.Ніколаєва, В.Ф.Сайко, Л.М.Худолій та інші. Їх праці зробили важливий внесок у розробку проблем розвитку виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами і суттєво вплинули на зміст і теоретичні висновки, зроблені у нашому дослідженні.

Разом з тим варто відзначити, що в Україні поки ще не розроблена єдина наукова парадигма щодо економічних відносин в процесі виробництва і збуту продукції сільськогосподарськими підприємствами. Потребує подальшого дослідження система забезпечення основних економічних функцій ринку зерна. Не розроблено дієвих заходів підвищення ефективності виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами.

Наукова-теоретична та практична значущість зазначених проблем зумовила вибір теми, актуальність і цільову спрямованість дослідження.

Мета дослідження. Висвітлити сучасний стан виробництва зерна в Україні та проаналізувати динамічні тенденції його розвитку на перспективу.

Методика дослідження. Для оцінки тенденцій розвитку виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами у роботі використовувались методи факторного та функціонально-структурного аналізу.

При розробці теоретичних основ розвитку виробництва зерна використано метод групування, синтезу та структурно-логічного моделювання. За допомогою комплексного аналізу та методів економіко-статистичного групування досліджено методичні основи розвитку виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами. Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правові акти України, статистичні дані Держкомстату України, інформаційні матеріали опубліковані у періодичних виданнях, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Результати досліджень та їх обговорення. Зерновиробництво є однією з ключових галузей агропромислового комплексу України, оскільки продукти його переробки – це життєво необхідні види продукції, від яких в значній мірі залежить могутність країни і добробут населення.

Основою зернового господарства України залишається пшениця, на яку припадає найбільша частка у загальному зборі. Щорічно в Україні її сіють на площі 6-8 млн. га [1, с.195]. В середньому за 1998-2008 рр. посівні площі пшениці найбільші були у Вінницькій області (крім Дніпропетровської) і становили 763,8 тис. га, урожайність – 23, 7 ц/га.

Збільшення в структурі зернових культур долі фуражних дозволяє зменшити напруженість в період жнив. Ячмінь дозріває раніше пшениці на 5-7 днів, а кукурудза значно пізніше, що дає можливість більш раціонально використовувати збиральну техніку.

Основою зернового господарства України залишається пшениця, на яку припадає найбільша частка у загальному зборі. Щорічно в Україні її сіють на площі 6-8 млн. га. високої культури землеробства та багатьох чинників [2, с.15].

Міністерством аграрної політики прийнято комплексну галузеву програму „Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року”, виконання якої дасть змогу одержати валовий збір зерна на кінець встановленого періоду до 50 млн. тонн. Значна частина зерна (13-15 млн. тонн) буде використана для експортних поставок.

За даними Державного комітету статистики у 2008 році в Україні отримано 53,3 млн. тонн зерна (включаючи кукурудзу) у вазі після доробки (табл. 1).

Зерна продовольчих культур зібрано 27,5 млн. тонн (52% загального валового збору), фуражних зернових – 25,8 млн. тонн (48%). Порівняно з 2007 роком виробництво зерна збільшилось у 1,8 рази, що зумовлено як зростанням урожайності зернових культур (на 12,9 ц з 1 га, або в 1,6 рази), так і площі їх збирання (на 1,9 млн. га, або на 14%)

Таблиця 1

Площі посіву, урожайність та валові збори сільськогосподарських культур

Культури	Урожай 2007 року				Урожай 2008 року		
	Посіяно, тис. га	Під збирання, тис. га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, тис. т	Зібрано, тис. га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, тис. т
Пшениця, всього	6828	6638	26,96	17899	7054	36,70	25890
- озима	6500	6315	27,29	17234	6752	37,30	25186
- яра	328	323	20,60	665	302	23,30	703,9
Ячмінь, всього	4591	4436	21,29	9444	4163	30,37	12644
- озимий	1266	1142	23,74	2711	854	32,20	2750
- ярий	3325	3294	20,44	6733	3309	29,90	9894
Кукурудза на зерно	2475	2394	36,34	8700	2468	41,80	10316
Жито	486	475	18,55	881	461	22,70	1046
Овес	446	439	18,00	790	450	21,40	962,6
Горох	267	260	17,57	457	204	22,30	453,8
Гречка	316	295	9,84	290	279	9,80	273,2
Просо	141	136	13,38	182	141	15,70	220,7
Всього зернових	15761	15279	21,8	29295	15413	34,6	53290

Урожайність зернових культур у всіх категоріях господарств становила 34,7 центнера з гектара, що на 12,9 ц (в 1,6 раза) більше 2007 року. Найвищу урожайність зернових одержали господарства Черкаської (44,4 ц), Полтавської (43,7 ц), Вінницької (40,9 ц), Київської (40 ц), Чернівецької (39,8 ц з га) областей (рис. 1).

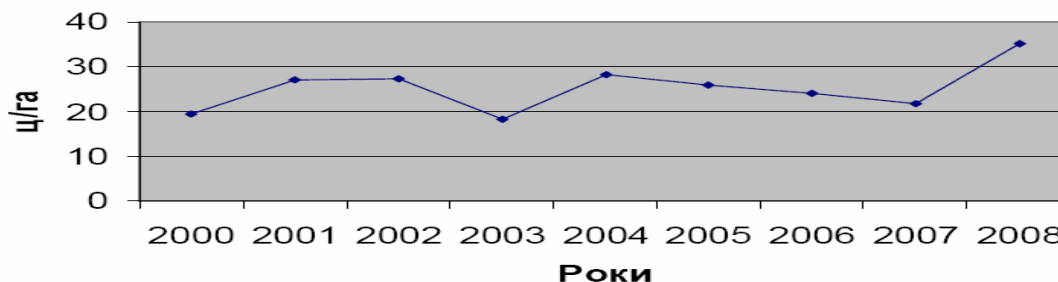

Рис. 1. Урожайність зернових культур по Україні (всі категорії господарств)

Як бачимо з наведеного рисунка, у зерновиробництві спостерігається підвищення рівня урожайності, зокрема за досліджуваний період 2000-2008 рр. у 1,8 рази, що пояснюється не лише сприятливими природно-кліматичними умовами, але й зниженням трудових, матеріальних і фінансових затрат на виробництво продукції шляхом впровадження прогресивних ресурсозберігаючих технологій, впровадженням у виробництво нових сортів та гібридів [3, с.169].

За заключними даними Державного комітету статистики під урожай 2009 року посіяно 9,8 млн. га озимих на зерно та зелений корм, в т.ч. на зерно – 8,3 млн. гектарів, що відповідно на 2 та 3 відсотки більше, ніж було посіяно під урожай 2008 року.

За повідомленням наукових фахових видань, експорт зерна з України в грудні буде найменшим в цьому маркетинговому році (МР, липень 2009 - червень 2010) і складе не більше 1,5 мільйонів тонн, тоді як раніше країна постачала на зовнішні ринки понад 2 мільйони тонн в місяць [4, с.335].

Економічна ефективність зерновиробництва значною мірою залежить від багатьох показників і, зокрема, підвищення якості продукції на всіх стадіях її просування. Потрібно розуміти той факт. Що сучасні ринкові трансформації вимагають посилення державного впливу на ринок, на регулювання відтворювальних процесів [5, с. 80].

Підсумовуючи вище сказане потрібно відмітити. Що подальше підвищення економічної ефективності зернового виробництва, можливе, на нашу думку, за рахунок удосконалення організації зернового ринку в державі. Підвищення окупності витрат при виробництві зерна передбачає наступні заходи: застосування підходів, що сприятимуть підвищенню рівня урожайності зернових культур, та зниженню собівартості одиниці продукції; підвищення якості зерна та впровадження наукового та практичного досвіду передових вітчизняних та зарубіжних виробників даного виду продукції.

Висновки. Нерозвиненість виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами на даний час полягає у відсутності: ефективного механізму забезпечення регіональних зернових запасів; забезпечення рівноваги між попитом і пропозицією на зернову продукцію; достатнього рівня продовольчого забезпечення населення.

Для забезпечення конкурентноспроможності виробництва зерна необхідно здійснювати комплексні заходи на наступних рівнях: управлінський, виробничий, маркетинговий.

Література

1. Левченко О.П. Інновації – об’єктивна необхідність розвитку ринку зерна // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2006. – № 4. – С. 192-196.
2. Макаренко П.М., Левченко О.П. Економічні відносини в процесі виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами в регіоні // Агросвіт – 2008. - № 9. – с. 14 – 18.
3. Погріщук Б.В. Особливості функціонування зернопродуктового підкомплексу України в ринкових умовах господарювання // Галицький економічний вісник. – 2009. - №2. – С. 168-171.
4. Статистичний збірник „Сільське господарство України”. – Київ, 2009. – 369 с.
5. Міщенко Н.М. Перспективи зернового ринку України // Економіка і прогнозування. – 2005. - №8. – С. 79-92.

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РИНКУ ЗЕРНА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гонтарук Я.В.

Науковий керівник: Фіщук Н.Ю., к.с.г.н., доцент

***Анотація.** В статті охарактеризовано ринок зернових Вінницької області, визначено баланс зернових. Проаналізовано експортний потенціал зернового ринку Вінниччини.*

***Ключові слова;** експортний потенціал, ринок зерна, чистий прибуток, собівартість, валовий збір.*

Вступ. В умовах глобалізації, поглиблення міжнародного поділу праці та кооперування Україна входить в систему світового господарства як країна з високим рівнем відкритості економіки, що передбачає розширення взаємозв’язків з іншими країнами та залежності від них.

Перспективи зовнішньоекономічного розвитку розглядаються з огляду на експортний потенціал країни, який визначає конкурентні переваги країни на світовому ринку. Експортний потенціал країни в цілому складають експортні потенціали окремих регіонів, що є активними самостійними структурними одиницями у зовнішньоекономічних відносинах.

Вони визначають не лише забезпеченість національної економіки ресурсами, а й здатність системи до розвитку на базі наявних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Вінницька область займає 26,5 тис. км² території, що становить 4,4% площі України. За даними Держкомзему України 2017,8 тис. га припадає на сільськогосподарські угіддя, показник сільськогосподарської освоєності території області високий - понад 76%.

За професійною структурізацією серед зайнятого населення налічується 326,4 тис. працівників сільського, лісового та рибного господарства, 127,5 тис. - промисловості, 105,9 тис. - торгівлі та сфери послуг, 59,0 тис. - освіти, 51,1 тис. - охорони здоров’я та соціальної допомоги, 44,7 тис. - транспорту та зв’язку.

Аграрне спрямування області підтверджує той факт, що продукція галузі АПК складає – 53% у загальній вартості ВВП.

Місце області серед регіонів України за виробництвом сільськогосподарської продукції показано в табл. 1.

Таблиця 1

Місце Вінницької області серед регіонів України по виробництву сільськогосподарської продукції

	2005р.			2006р.			2007р.			2008р.		
	Україна	Вінницька область	місце серед регіонів	Україна	Вінницька область	місце серед регіонів	Україна	Вінницька область	місце серед регіонів	Україна	Вінницька область	місце серед регіонів
Валова продукція по всіх категоріях господарств (в порівн. цінах 2005р.), млн. грн.	92585,6	5152,1	5	94894,6	5447,6	3	89572,6	5048,1	5	103977,9	6368,5	3
в т ч рослинництва	53975,6	3287,8	3	54908,9	3511,3	1	49732,8	3118,1	3	64899,1	4422,5	1
тваринництва	38610	1864,3	7	39985,7	1936,3	7	39839,8	1930	7	39078,8	1946	7
Зернових, тис. тонн	38015,5	2034,6	8	34258,3	2075,2	6	29294,9	1686	5	53290,1	3377,6	5
Цукрові буряки, тис. тонн	15467,8	2050,4	1	22420,7	2861,1	1	16977,6	2894,4	1	13437,7	2236,5	2
Соняшник, тис. тонн	4706,1	86,6	12	5324,3	113,3	12	4174,4	99,3	12	6526,2	217,6	12
Картопля, тис. тонн	19462,4	1523	1	19467,1	1384,7	3	19102	1139,8	6	19545,4	1548,8	1
Овочі, тис. тонн	7295	292,8	11	8058	317,7	11	6835,2	230,8	13	7965,1	317,9	9
Молоко, тис. тонн	13778,9	849	2	13286,9	851,6	2	12262,1	829,8	1	11761,4	840,1	1